

## **Р Е Ц Е Н З И Я**

От доц. Емануела Иванова Райчева Мутафова, д.и.  
на дисертационен труд на тема „Циркулярната миграция на  
здравните професионалисти – нагласи, предизвикателства и  
перспективи в България”  
на Илияна Анчева Георгиева  
за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” по  
професионално направление 3.7. Администрация и управление

Съгласно Заповед № Р – 109-479/16.11.2023г. на Ректора на  
Медицински университет – Варна и на основание на Протокол №  
1/28.11.2023. от заседание на Научното жури съм определена за  
рецензент по процедура за придобиване на образователната и научна  
степен „Доктор” от Илияна Анчева Георгиева.

### **Данни за процедурата**

Кандидатът е представил всички необходими документи по  
процедурата, съгласно изискванията на Закона за развитие на  
академичния състав в РБългария и Правилника за развитие на  
академичния състав на Медицински университет- Варна.

Докторантът е положил успешно предвидените за докторантския  
минимум изпити.

## **Кратки биографични данни**

Илияна Георгиева е родена през 1992 г. През 2015 г. завършва бакалавърска програма по Международни икономически отношения, а през 2016 г. придобива магистърска степен по Публични финанси от Икономически университет – Варна. От 2014 г. работи като експерт „Проектна дейност” в Медицински университет – Варна. През 2019 г. е зачислена в докторантура към Катедрата по икономика и управление на здравеопазването, а от 2023 г. е асистент към същата катедра и води семинарни занятия по Маркетинговите дисциплини.

## **Обща характеристика на дисертационния труд**

Дисертационният труд е в обем от 188 страници, съдържа 29 таблици и 29 фигури, две приложения и библиография от 220 източника, от които 20 на кирилица. Структуриран е в три глави, въведение и заключение.

## **Актуалност**

Миграцията на здравните професионалисти е неоспорим факт и напълно реално предизвикателство пред здравеопазните системи, пред управлението на човешките ресурси в здравеопазването. И тъй като здравните професионалисти са най-важният ресурс на системата, задълбоченото изучаване с цел управление на процеса, придобива особено значение. Липсата на регистрация на миграционните процеси

в международен мащаб придава особена значимост на подобни проучвания.

Това обуславя актуалността на темата и високите очаквания от подобни изследвания.

### **Оценка на литературния обзор**

Литературният обзор показва недвусмислено доброто познаване на проблема и неговото отразяване в достъпната литература. В Първа глава авторът разглежда теоретичните основи при изследване на миграцията на здравните професионалисти, като се спира на дефиниране на понятието и класификацията на формите на миграция, разглежда причините и ефектите от нея и акцентира върху циркулярната миграция и нейното значение за здравните системи. Отличното познаване на теорията и литературните източници са основание за самочувствието на докторанта да сравни теориите за миграцията в табл.4 на стр.37.

В литературния обзор и в библиографичната справка са посочени и обсъдени източници, разположени във времето така, че позволяват както позоваването на свежи данни от скорошни изследвания, така също и проследяването на процеса отдалеч.

### **Оценка на цел, задачи и методология**

Целта на разработката е да се изследва миграцията на здравните професионалисти в България и въз основа на получените резултати да се формулират препоръки за стимулиране на циркулярната миграция.

За постигането на целта са поставени 6 изследователски задачи, добре обмислени и формулирани, логически и последователно свързани.

Коректно са представени обекта, предмета и ограничителните условия на изследването, основната теза и изследователските хипотези.

Методиката на изследването подробно е представена във Втора глава „От перманентна към циркулярна миграция – възможности за стимулиране и динамика на миграционните движения”.

Методиката съдържа качествени и количествени методи - систематичен анализ, дескриптивен и сравнителен здравно-политически анализ, анализ на данни от вторични източници, социологически методи, статистически методи. Това прави методиката богата и адекватна на поставените цел и задачи.

Представен е дизайна на въпросника, описани са планирането и формирането на извадката, параметрите на проучването и инструментите за стимулиране на циркулярната миграция с особен акцент върху политиките на ЕС по този въпрос.

В т.2.3.” Миграционен профил на здравните професионалисти в България” докторантът представя в динамика и сравнение с ЕС осигуреността с медицински специалисти, професионално-профилните и териториалните диспропорции. Интерес представляват разгледаните в динамика потоци на завършилите медицинско образование у нас /лекари, зъболекари, медицински сестри и акушерки/ и практикуващи в държави от ОИСР.

## **Оценка на резултатите и приносите**

Резултатите от изследването са представени в Трета глава „Нагласи за миграцията на медицинските специалисти в България”. В т.3.1. са изложени резултатите от анкетното проучване. Описани са демографските, социално-икономическите и професионални характеристики на извадката, която включва 446 респонденти.

Получените данни за мнението на анкетираните относно възможностите за професионална реализация и условия за живот в България, са коректно анализирани. Задържащите и отблъскващите фактори, които оказват влияние върху решението на респондентите да работят в България, са разгледани на три нива: държава и здравна система, лечебно заведение и на индивидуално ниво.

Внимание заслужава анализът на факторите за миграция и ремиграция на медицинските специалисти в т.3.1.3. Интерес представлява изследването на факторите, повлияли върху решението на медицинските специалисти да се завърнат в България, както и направеният сравнителен анализ на факторите, довели до решение за миграция на медицински специалисти с и без професионален опит в чужбина. В същата глава са представени нагласите към и условията за участие в циркулярна миграция и отражението на пандемията от COVID -19 върху здравната система.

Резултатите от проведените интервюта с 7 участници в циркулярна миграция дават информация за отблъскващите и привличащи фактори за ремиграция, за мотивите за участие в циркулярна миграция, за ползите и негативите от това. Намирам за ценен анализа на връзката между резултатите от анкетното проучване и интервютата / стр.138/.

Данните сочат икономическите причини като основание за миграция и личните мотиви като основни фактори за ремиграция. Дават основание на автора да потвърди първата и втората изследователски хипотези.

С биномиална логистична регресия, с три регресионни модела са изследвани факторите, които водят до циркулярна миграция.

Статистически значими са професията, възрастта и професионалният опит, наличието на призната специалност и местоживеенето наред с финансовите мотиви.

Постижение на докторанта е моделът за стимулиране на циркулярната миграция /т.3.3./, представящ връзката между факторите и ефектите от циркулярната миграция. Той се основава на резултатите от изследването и на модерните теории и концептуални модели от достъпната литература. Основната идея в модела / параграф 3.3.2./ е, че чрез подходящи политики факторите за миграция могат да се превърнат в мотиви за циркулярна миграция. Моделът е насочен към „разработване на механизми за стимулиране на циркулярната миграция”. Целта на докторанта е по този начин да бъдат намалени отрицателните и увеличени положителните ефекти от процеса.

Авторът обръща внимание за наличието на зависимост между факторите за и ефектите от циркулярната миграция на различните нива, т.е. съществува връзка между ефектите на микро-, мезо- и макрониво. Този извод има важно значение в опитите за управлението на процесите. Докторантът акцентира върху необходимостта механизмите за стимулиране на явлението да се прилагат първо на най-високото ниво за да се гарантира успеха им.

В края на Трета глава са формулирани основните изводи от проучването и са направени препоръки за стимулиране на циркулярната миграция, адекватно адресирани на национално, регионално и институционално нива, които оценявам положително.

### **Оценка на изводите и приносите**

Съгласна съм с направените изводи, които следват логично от получените резултати, коректно са интерпретирани и служат за основа на направените препоръки.

Приемам посочените приноси без забележка.

### **Оценка на Автореферата и публикациите**

Авторефератът отразява най-същественото от дисертационния труд, систематизирано и структурирано по подходящ начин.

Представените по процедурата 5 публикации са по основните резултати от дисертационния труд. Публикувани са в научни списания и сборници, които отговарят на критериите за присъждане на научни степени.

### **Заключение**

В рецензирания дисертационен труд и представените публикации Илияна Георгиева показва задълбочени знания по темата и умения за организиране и провеждане на самостоятелно научно изследване, способност за систематизиране и осмисляне на научни тези, както и

коректно интерпретиране и подходящо представяне на резултатите от научното проучване.

Представеният дисертационен труд е собствено изследване и има научно-практическа стойност. Налице са съществени практически и теоретични приноси, които обогатяват научната литература по проблема и подпомагат изработването на специфични политики в посока на циркулярната миграция.

Рецензията от мен дисертационен труд „Циркулярната миграция на здравните професионалисти – нагласи, предизвикателства и перспективи в България ” отговаря напълно на критериите за научно-образователна степен “доктор”. Препоръчвам на членовете на Научното жури да гласуват за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” по професионално направление 3.7. Администрация и управление на Илияна Анчева Георгиева.

Рецензент:

Заличено на основание чл. 5,  
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)  
2016/679

/доц.Ем.Мутафова, д.и./